

טיפת חלב שנפלה על דופן סיר בשר

בישול במקצת הכלי

1. ויקרא (פרשת צו) פרק ו פסוק יח - כא

(יח) וַיִּבְרַח אֱלֹהֵי-אֶרֶץ וְאֶל-בְּנֵי לַאֲמֹר זֹאת תּוֹרַת הַתְּשֻׁאָה ... (כ) פֶּלֶא אֲשֶׁר-יִגַע בְּבִשְׂרָהּ יִקְדָּשׁ וְאֲשֶׁר יִזְהַר מִדְּמָהּ עַל-הַבְּגָד אֲשֶׁר יִזְהַר עָלֶיהָ תִּכְבַּס בְּמָקוֹם קָדֹשׁ: (כא) וּקְלֵי-תַגְרֵשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁל-בּוֹ לְשֶׁבֶר וְאִם-בְּקִלֵי נְחֹשֶׁת בְּשִׁלָּה וּמִרְקָ וְשִׁטָּף בְּמַיִם: מִשְׁנֵה זָבָחִים יֵאָמֵר: 'מְרִיקָה בַחֲמִין וְשִׁטְפָה בַצִּינּוֹן'.

2. תלמוד בבלי מסכת זבחים דף צו עמוד ב

בעא מיניה רבי יצחק מרמי בר חמא: בישל במקצת כלי, טעון מריקה ושטיפה או אין טעון? א"ל: אינו טעון, מידי דהוה אהזאה. והא לא תנא הכי! א"ל: מסתברא כבגד, מה בגד אינו טעון כיבוס אלא מקום הדם, אף כלי אינו טעון מריקה ושטיפה אלא במקום בישול. א"ל: מי דמי? דם לא מפעפע, בישול מפעפע! ועוד, תניא: חומר בהזאה ממריקה ושטיפה, וחומר במריקה ושטיפה מבהזאה; ... חומר במריקה ושטיפה, שהמריקה ושטיפה נוהגת בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים, בישל במקצת הכלי - טעון מריקה ושטיפה כל הכלי, מה שאין כן בהזאה! א"ל. אי תניא תניא. וטעמא מאי? אמר קרא: ואם בכלי נחשת בושלה, ואפילו במקצת כלי.

... ותרומה לא בעיא שטיפה ומריקה? והתניא: קדרה שבישל בה בשר - לא יבשל בה חלב, ואם בישל - בנותן טעם, תרומה - לא יבשל בה חולין, ואם בישל - בנותן טעם! אמר אביי: לא צריכא אלא לדאמר מר: בישל במקצת כלי - טעון מריקה ושטיפה כל הכלי, הא תרומה - לא צריך אלא מקום בישול

3. רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ח הלכה יג

... בישל במקצת הכלי כלו טעון מריקה ושטיפה.

4. שולחן ערוך יורה דעה הלכות הכשר וטבילת כלים סימן קכא סעיף ו

כלי מתכות, אף על פי שי"א שאם נשתמש בו איסור במקצתו נאסר כולו, משום דחם מקצתו חם כולו, אבל לענין הכשר לא עלה לו הכשר עד שיכשיר כולו, בין לענין הגעלה בין לענין ליבון.

טיפת חלב על קדרת בשר

5. ספר מצוות גדול לאוין סימן קמ-קמא

וגרסינן בזבחים פרק דם חטאת (צו, ב) דם לא מפעפע בשול מפעפע כלומר מתפשט בכל הכלי, כתב מורי מאן נוהג רבי שאם נפלה טיפת חלב על גבה של קדירה רותחת באור שמפעפע בכל חרס של קדירה וחתיכה עצמה נעשית נבילה ובכולה קדירה משערינן שהחלב מתפשט בכל הקדירה ואין לו מקום להתבטל בששים עד כאן לשוננו:

6. מרדכי מסכת חולין פרק גיד הנשה רמז תרעט

שוב מצאתי תשובת מהר"ם ז"ל ושאלת מה עמדי על טיפת חלב שנפלה על דופן הקדירה מבחוץ תשובת רבינו שמשון ז"ל בידי להתיר והאריך בה הרבה וכתב שר"י [אסר] בטרויש וכמדומה היה שלא היה ברור לו לר"י לאסור כי באותה שעה שאל את ריב"א ז"ל אם ראה או שמע מזה המעשה מכלל שהיה מסופק וראיית ר"י מפרק דם חטאת גבי בשל במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי דקאמר וטעמא מאי ואם בכלי נחשת בושלה וגו' ומדצריך קרא לקדשים אלמא דאינו

מפעפע בכלו אף על פי שהכלי חם ומקצת הלשון אעתיק למורי: פעם אחת היו מבשלין בשר בקדירה ונפל מעט חלב על דופן הקדירה מבחוץ שאילו נפל לתוכה היה ברוטב ובחתיכה לבטל החלב ואפי"ה לא רצה רבינו להתיר מפני שאין החלב מתפשט בכל דופני הקדירה כמו שמוכיח שם מדבעינן קרא דואם בכלי נחשת וכיון שאין מתפשט בכל דופניו שיהא ראוי לומר שכל לחלוהית שבדפנות מסייעים לבטל נמצא במקום שנפל אסר כל הבלוע בדופניה ונעשה נבילה וחוזר ואוסר כל מה שבקדירה אם אין בה ששים לבטל שיעור עובי הדופן שנפל שם החלב דכשיעור עובי הדופן צריך לשער דלא ידעינן כמה בלעה קודם שנפל בה החלב עד כאן.

ומשערינן בכל הקדירה כולה ודוקא שאי אפשר לעמוד על הטיפה כמה היתה שלא הרגיש בה ולא ראה אותה אלא לאחר שנפלה על דופן הקדירה ואז אי אפשר לשער בששים כיוצא בה דלמא מיד נבלעה מקצתה בדופן הקדירה ואז ודאי צריך לשער בעובי הדופן כמו שאמר רבינו יצחק אבל אם ראה הטיפה קודם ועמד עליה כמה היה אז סגי בס' של ששים טיפין כמוה ממה נפשך כמו שכתב מורי ודברי רבינו שמשון צויתי להעתיק למורי וכן נראה. (וכאן התיר בהפסד מרובה ובתשובת הרא"ש ציטט ולא חילק.)

7. ספר מצוות קטן מצוה ריג

וטפת חלב שנפלה על דופן של כלי מספק לן בפרק דם (דף צ"ו) החטאת אי מפעפע בכל הכלי אי לא הלכך:

כשנפלה כנגד הרוטב ויש ברוטב ס' מן הטיפה מותר ממה נפשך אי מפעפע בכל הכלי הרי נתבטלה ואם אינו מפעפע אם כן לא יאסר.

אבל אם נפלה נגד הריקן שמא מפעפע בדופן הקדרה עד סמוך לרוטב, כל כך שאין ששים מן הטפה ונעשה אותו מקצת מן הכלי נבל' וכשיערה הרוטב מן הכלי ילך הרוטב על אותו מקצת כלי ויאסרנו לפיכך אם מיד הניחה להצטנן שלא הגביה הרוטב כלל מעת שנפלה עד שנצטנן לגמרי מותר או בעוד שהוא רותח ינקוב שולי הכלי מתחת כדי שיצא הרוטב דרך אותו נקב ולא ילך דרך אותו מקצת הכלי שהוא אסור.

ביטול על ידי גוף הכלי

8. ספר איסור והיתר הארוך שער לא סימן ז

ז. אבל הקדירה והיורה עצמו שנפל האיסור עליה אסור לכתחילה לעולם בכל עניין שנפל הטיפה עליה בין לצד הרוטב בין לצד הריקן ואפי' לצד הרוטב של צד האש ואין הקדירה עצמה יכולה לבטל טעם הטיפה בס' כמה שכתב בסמ"ג דדוקא חתיכה שיש לה טעם מעצמה אינה נ"נ אלא בנ"ט אבל קדירה שאין לה טעם מגופה אפי' כשנכנס בה איסור משהו נ"נ. וכתב במרדכי פרק ג"ה ואפי' כשנפלה הטיפה נגד הרוטב ויש ס' ברוטב נגדה ואפי' בטיפה קטנה מאד דשמא נשאר הטיפה בדופן הקדירה ולא פלטה לתוך הכלי כלום. ומאחר שנאסר לא הותר עוד אם לא בהגעלה אם היה יורה או שאר כלי מתכת. וכן אוסר בשערי"ם (סימן נ"ו) הכיסוי לעולם עצמה אף על גב שחושב אותה כגב הקדירה שכנגד הרוטב:

שעת דחק - חנ"נ בבלוע בכלי

9. שולחן ערוך יורה דעה הלכות תערובות סימן צח סעיף ה

אם ידוע כמה הוא האיסור, כגון כף חדשה או שאינה בת יומא שניער בה ובלעה כזית חלב, ואחר כך נייער בה קדרה של בשר, אין צריך

אלא ס' לבטל הכזית שבלעה. (ולא אמרינן גבי כלי חתיכה נעשית נבילה, אפילו אם ניערו בו איסור) (ר"ן בשם הרמב"ן) אבל כף ישנה ובת יומא, משערין בכולה (דכל מה שבלע נעשית איסור, ולא ידעינן כמה בלע). (שם). ויש מי שאומר שגם בזו אין צריך אלא ס' לבטל הכזית שבלעה. הגה: והסברא ראשונה עיקר, כמו שנתבאר לעיל גבי טיפת חלב שנפלה על הקדירה.

טיפת חלב בקדרת מים

10. ספר איסור והיתר הארוך שער לא סימן ב - ד

ב... וה"ה אפי' חממו רק מים נקיים בקדירה ש"ב ונפל עליה ט"ח על הריקן שלא כנגד הרוטב ובתוך מע"ל של נפילת החלב בשלו בה עוד בשר נאסר הבשר דמאחר שנפל באותו מע"ל ה"ל כאלו נפל באותה שעה עצמה של בישול הבשר:

ג. אבל אם נפלה כנגד המים אפי' לא היה במים ס' נגד הטיפה מותר דאי לא עברה הטיפה לתוך הקדירה מתחילה א"כ ג"כ לא תעבור מכאן ואילך. ואי עברה מ"מ אין בקדירה מן החלב אלא לפי שיעור המדומע במים דהא בהיתר לא חשבינן כל החתיכה כבליעה עצמה ונגד הדבר מועט ההוא מסתמא יש ס' בתבשיל של אח"כ ומספיקא לא מחזקינן איסור:

חלב שנשפך על קרקע

11. הגהות שערי דורא איסור והיתר סימן נה

[ח] מעשה בא לפני מהר"ם שנשפך רוטב חם מקדירה בשר רותח ושוב נתייב קדירה של חרס חולבת לתוך אותו רוטב על הקרקע. והתירו כי אמר אפילו היה אותו רוטב בכלי והושמה קדירה של חלב בתוכו קיימא לן כלי שני אינו מבשל, כל שכן הכא שנבלע רוב רוטב בקרקע. עכ"ל.

12. ספר איסור והיתר הארוך שער לא סימן ו

ו. ואמר (הג"ה) עוד ר"י מפרי"ש אפי' אם חלב נפל לארץ והקרקע לחה והשיבו עליה קדירה ש"ב רותח וצריך ס' ממה שמעמיד (נ"ב נ"ל שאומדיו) שיש חלב בעין תחת הקדירה עכ"ל וה"ה אם היתה תחתיו מכל איסורין ולכל קדירה:

- הגמ' נשארה בספק לגבי המציאות של אופן ההתפשטות, ונתנה מענה על ידי פסוק לקדשים בלבד.
ואפשר להוכיח מכאן שעניין הצורך למרק כל הכלי בחטאת אינו מצד שבמציאות תמיד מפעפע אלא מצד גזירת הכתוב בחטאת.
כלומר לסמ"ג הטיפה מפעפעת בכל הקדרה כפי שמשמע מזבחים וכולה נאסרת ואוסרת את התבשיל.

ויש לעיין מה יהיה הדין בשאר איסורים כיצד פעפע האיסור בקדרה, ויש בזה אפשרויות:

- הכרעת הגמ' שמפעפע בכולו והוא הדין לאיסורין.
- הכרעת הגמ' שבמציאות אינו מפעפע בכולו כמו בדם ולכן יש דין פרטי בקודשים שבכל זאת צריך מריקה ושטיפה.